

Opgave 2 Leidraad voor een sceptische levenswandel

Wanneer een scepticus betwijfelt of er waarheden en waarden zijn waarop we ons leven kunnen bouwen en zelfs betwijfelt of er überhaupt een buitenwereld is, wat kan hij dan eigenlijk nog van zijn leven verlangen en verwachten?

Volgens filosoof en scepticus Henri Oosthout, schrijver van het boek *Van de afgrond en de troost. Leidraad voor een sceptische levenswandel*, zal een mens genoeg moeten nemen met een bescheiden rol in de wereld. Alles wat een mens als mooi, goed en waardevol beschouwt, is volgens Oosthout namelijk zonder grond; de werkelijkheid lijkt rijk en veelvormig, maar is ook bodemloos en onpeilbaar:

tekst 4

Het menselijke leven is morsig en onbeduidend, het menselijke bewustzijn vol eigenwaan, het menselijke denken in illusies gevangen. Verzet tegen de eindigheid is vruchteloos, verlangen naar vrijheid onvervulbaar, universeel weten schijn. Wie zoekt naar de eeuwigheid, het absolute, de diepste waarheid, vindt eenvoudig leegte. Het zoeken naar een diepere grond ontsnapt niet aan de vraag wat de grond is van de grond. En als de zin van het leven en van het universum bij God ligt, wat is dan de zin van God? Het is niet evident dat er eeuwige waarheden en absolute normen bestaan, het is niet evident dat het universum een doel en ons leven een diepe zin heeft.

De 'kathedralen' rusten op drijfzand en hun bouwers zijn tot op heden onmachtig gebleken om ook maar één enkele van de grote levensvragen bevredigend, laat staan definitief, te beantwoorden, of zelfs maar aannemelijk te maken dat deze vragen enige betekenis hebben.

naar: Henri Oosthout, Van de afgrond en de troost, 2012, Mechelen

Een aantal beweringen in tekst 4 zou je kunnen opvatten als een variant op de problemen in Agrippa's trilemma. Zo zou je bijvoorbeeld het probleem van coherentie, opvattingen die samenhangen maar toch onjuist kunnen zijn, kunnen herkennen in de beweringen van Oosthout. Als het menselijk bewustzijn, zoals Oosthout stelt, vol eigenwaan is, het denken in illusies gevangen is en het universele weten schijn is, dan wijst dat erop dat onze opvattingen schijnbaar mooi samenhangen, maar toch onjuist kunnen zijn.

3p 6 Leg elk van de twee andere problemen van Agrippa's trilemma uit met een opvatting in tekst 4.

Leg vervolgens uit dat de drie problemen van het trilemma samenhangen, door te laten zien dat als je de problemen wilt oplossen je vanzelf op de andere problemen van het trilemma stuit.

Het wereldbeeld van de scepticus hoeft volgens Oosthout niet tot somberheid te leiden. De gewaarwording van de orde in de natuur en in het denken kan troost bieden. De kunst is volgens Oosthout om blijmoedig te filosoferen over de leegte die zich hult in schoonheid. Daarmee onderscheidt de echte scepticus zich volgens Oosthout van de twijfelaar. Als Oosthout verder uiteenzet wat een echte scepticus is, verwijst hij naar de omschrijving van het pyrronisme door Sextus Empiricus.

- 3p 7 Leg voor de pyrronistische scepticus uit:
- welke rol ‘opschorting’ speelt in het bereiken van onverstoortbaarheid, en
  - in welk opzicht hij daarbij **wel** een doctrine heeft en in welk opzicht **niet**.

Oosthout vraagt zich af waarom de scepticus zich nog zou inspannen om prestaties te leveren, of waarom hij zijn leven zou wagen voor een ideaal. Als andere geesten en de buitenwereld niet eens bestaan, waarom zou de solipsistische scepticus dan nog uit bed komen? Dromen dat de wereld bestaat, kan immers ook liggend. Oosthout schrijft:

tekst 5

De solipsist belichaamt het ‘schandaal van de filosofie’, de extreemste vorm van filosofisch scepticisme. Maar het solipsisme is niet slechts onweerlegbaar, het is ook zonder belang; het verandert niets aan wat voor mij op dit moment evident is, namelijk dat iets mij tegenstreeft. Er is in de dingen en zelfs in mijn eigen wezen, een onontkoombaarheid, een weerstand en een hardnekkigheid, die wij ‘werkelijkheid’ noemen.

Niet de dingen ervaar ik, maar hun werkingen. Het ding lijkt daarginds, buiten mij en dus ongrijpbaar voor mij te zijn (Immanuel Kants beruchte *Ding an sich*), maar de hardnekkigheid van de aan de dingen toegeschreven werkingen is onmiskenbaar.

naar: Henri Oosthout, Van de afgrond en de troost, 2012, Mechelen

Immanuel Kant verwoordde het ‘schandaal van de filosofie’ en postuleerde het bestaan van een buitenwereld.

George Moore meent te kunnen bewijzen dat er een buitenwereld bestaat en stelt drie voorwaarden aan een strikt bewijs.

Oosthout begrijpt de werkelijkheid als de werking van de dingen. Hij vindt dat deze werking onmiskenbaar is en daarom als een bewijs voor het bestaan van de werkelijkheid geldt.

- 3p 8 Leg uit wat Kant er volgens Moore toe bracht van het ‘schandaal van de filosofie’ te spreken. Geef Moores drie voorwaarden voor een strikt bewijs en beargumenteer of je het eens bent met Oosthouts bewijs uit tekst 5 voor het bestaan van de werkelijkheid.

Oosthout vraagt zich af of een scepticus nog een moreel leven kan leiden; gelukkig kan zijn, lief kan hebben, in een maatschappij kan functioneren en een fatsoenlijk mens met idealen kan zijn.
Oosthout beschrijft een sceptische ethiek:

tekst 6

De scepticus erkent het absurde. Hij heeft zich bevrijd van de aanmatiging dat het leven alleen leefbaar is als het wordt gedragen door hogere waarden of voert naar een verheven bestemming. Wat het leven aan goeds, gelukkigs en schoons biedt, wordt niet weggenomen door de constatering dat dat goede, gelukkige en schone zonder zin en zonder grond is.

Voor de scepticus is de gevoelde hartstocht de enige rechtvaardiging van zijn handelen.

De sceptische hartstocht is amoreel, niet immoreel.

Immoraliteit veronderstelt de schending van een morele wet en de morele wet is volgens de scepticus een veralgemening die bij elke toetsing aan een bijzonder geval haar geldigheid kan verliezen.

Amoraliteit is het sceptische inzicht dat de wereldorde in ethische zin alles toestaat, wat niet betekent dat de scepticus alles wat is toegestaan ook zou moeten doen. De overtuiging, meer een gevoel dan een overtuiging, dat ik in deze bepaalde situatie zo moet handelen, kan men op grond van een reeks van vergelijkbare situaties wel tot een morele wet verheffen, maar de morele wet is slechts een generalisatie van zulke concrete gevallen in het verleden waarvan de noodzaak in elke toekomstige situatie opnieuw moet worden gevoeld.

naar: Henri Oosthout, Van de afgrond en de troost, 2012, Mechelen

Oosthout beschrijft een paradoxale, want amorele, sceptische ethiek. Afgezien van de amoraliteit van de sceptische hartstocht, kan de sceptische ethiek in haar zoektocht naar het bijzondere in het algemene vergeleken worden met de plichtethiek van Kant en de deugdethiek van Aristoteles.

- 2p 9 Leg uit dat de sceptische ethiek in tekst 6 op dit punt:
- **niet** aansluit bij de plichtethiek van Kant, en
  - **wel** aansluit bij de deugdethiek van Aristoteles.

De teksten uit Oosthouts boek *Van de afgrond en de troost* kunnen worden opgevat als schets van een sceptisch wereldbeeld.

- 4p 10 Leg uit wat met de integriteit van een wereldbeeld wordt bedoeld. Leg vervolgens met tekst 6 uit of Oosthout integer is wat betreft zijn sceptische wereldbeeld.

Beargumenteer ten slotte of jij denkt dat de sceptische twijfel van Oosthout helpt bij het oplossen van een moreel dilemma. Gebruik in je argumentatie een fragment uit tekst 6 en het filosofisch begrippenpaar 'emotie en verstand'.